

**МІНІСТЕРСТВО НАУКИ І ОСВІТИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

на засіданні Вченої ради

УДУ імені Михайла Драгоманова

” *10.07.2023* 2023 року

Протокол № _____

Проректор з навчально-методичної роботи

проф. Вернидуб Р.М.

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

**ОХОРОНА
НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

освітньої програми

Екологія

галузі знань

10 Природничі науки

спеціальності

101 Екологія

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Шифр за навчальним планом ПП 1.07

Київ 2023

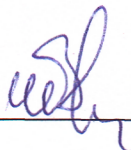
Розробники програми: доктор біологічних наук, професор Волошина Н.О.

Рецензенти: Карлащук С.В., кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
кафедри екології та зоології КНУ імені Тараса Шевченка

Шевченко В.Г., кандидат біологічних наук, доцент кафедри
екології Українського державного університету імені Михайла
Драгоманова

Обговорено та рекомендовано до друку на засіданні Науково-методичної ради
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
« 24 » листопада 2023 року, протокол № 2

Голова НМР

Роман Вернидуб

I. Пояснювальна записка

Програма нормативної навчальної дисципліни «Охорона навколишнього середовища» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Екологія» підготовки фахівців освітнього рівня «Бакалавр», галузі знань 10 Природничі науки, спеціальності 101 Екологія.

Предметом вивчення освітнього компоненту «Охорона навколишнього середовища» є здатність обґрунтовувати необхідність збереження ландшафтно-біологічного різноманіття та формування екологічної мережі і розробляти природоохоронні заходи.

Міждисциплінарні зв'язки. Вивчення освітнього компоненту «Охорона навколишнього середовища» як обов'язкової частини циклу професійної підготовки навчального плану освітньо-професійної програми «Екологія» освітнього рівня бакалавр, розпочинається в 3 семестрі на 2 курсі. Вивченню ОК передувало опанування освітніх компонентів «Екологія», «Екологія людини», «Вступ до спеціальності» та ін.

Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Охорона навколишнього середовища» є формування у студентів основ розуміння сучасної фундаментальної бази з охорони навколишнього природного середовища, заповідної справи, збереження біологічного і ландшафтного різноманіття, як найважливіших напрямків роботи у екологічній галузі, профільного міністерства, екологічних служб, екологічних громадських організацій, підприємницькій діяльності, які знайдуть своє застосування в практичній роботі фахівця-еколога.

Основними завданнями вивчення ОК «Охорона навколишнього середовища» є:

- знати і розуміти основні напрямки довікільцевої роботи еколога;
- розуміти основні екологічні концепції, закони, правила і принципи, теоретичні та практичні проблеми охорони довкілля та сталого природокористування;
- оцінювати вплив діяльності на навколишнє середовище;
- розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням інноваційних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньої програми:

Результати навчання	Компетентності
ПРН02. Розуміти основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та природокористування.	ФК13. Знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля, природоохоронної діяльності та збалансованого природокористування.
ПРН03. Розуміти основні концепції, теоретичні та практичні проблеми в галузі природничих наук, що необхідні для аналізу і прийняття рішень в сфері екології, охорони довкілля та оптимального природокористування.	ФК14. Здатність до критичного осмислення основних теорій, методів та принципів природничих наук.
ПРН06. Виявляти фактори, що визначають формування ландшафтно-біологічного різноманіття.	ФК16. Знання сучасних норм, положень, особливостей національного та міжнародного екологічного законодавства.
ПРН07. Розв'язувати проблеми у сфері захисту навколишнього середовища із застосуванням інноваційних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду.	ФК17. Здатність до оцінки впливу процесів техногенезу на стан навколишнього середовища та виявлення екологічних ризиків, пов'язаних з виробничою діяльністю.
ПРН09. Демонструвати навички оцінювання непередбачуваних екологічних проблем і обдуманого вибору шляхів їх вирішення.	ФК20. Здатність обґрунтовувати необхідність та розробляти заходи, спрямовані на збереження ландшафтно-біологічного різноманіття та формування екологічної мережі. ФК22. Здатність до використання сучасних інформаційних ресурсів для екологічних досліджень.

ПРН19. Підвищувати професійний рівень шляхом продовження формальної освіти та самоосвіти.	ФК23. Здатність інформувати громадськість про стан екологічної безпеки та збалансованого природокористування. ФК25. Здатність до участі в управлінні природоохоронними діями та/або екологічними проектами.
---	--

II. Орієнтовний тематичний план

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 6 кредитів ЄКТС 180 годин.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин денна форма навчання						Кількість годин заочна форма навчання				
	усього	у тому числі									
		аудиторні лекції	практичні	лабораторні	самостійна робота	аудиторні лекції	практичні	лабораторні	самостійна робота		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Модуль 1. Охорона навколишнього середовища											
Тема 1. Вступ. Історія розвитку.	17	8	4	4		9	2	1	1		17
Тема 2. Нормативно-правова база з охорони навколишнього середовища	20	10	4	6		10	2	1	1		16
Тема 3. Природно-заповідний фонд України	18	8	4	4		10	2	1	1		16
Тема 4. Класифікація об'єктів охорони довкілля	17	8	4	4		9	2	1	1		16
Тема 5. Смарагдова мережа	18	8	4	4		10	1	1			16
Разом за модуль I	90	42	20	22		48	9	5	4		81
Модуль 2. Заповідна справа											
Тема 1. Сутність заповідної справи. Історія розвитку.	17	7	4	3		10	1	1			14
Тема 2. Біорізноманіття як основа заповідної справи	15	8	4	4		7	2	1	1		14
Тема 3. Заповідні об'єкти. Критерії та категорії заповідання	13	6	2	4		7	2	1	1		13
Тема 4. Менеджмент заповідних територій	15	8	4	4		7	1	1			14
Тема 5. Природокористування у межах заповідних територій	15	8	4	4		7	2	1	1		13
Тема 6. Просвітницька діяльність у об'єктах ПЗФ	15	6	2	4		9	1		1		13
Модуль II	90	43	20	23		47	9	5	4		81
Усього годин	180	85	40	45		95	18	10	8		162

III. Зміст навчальної дисципліни за модулями і темами:

Модуль I. Охорона навколишнього середовища.

Тема 1. Вступ. Історія розвитку. Поняття про охорону навколишнього середовища. Основні поняття, терміни. Історія розвитку охорони навколишнього середовища в Україні та світі.

Тема 2. Нормативно-правова база з охорони навколишнього середовища. Конституція України, Закон України «Про охорону навколишнього середовища», Міжнародні конвенції та угоди щодо охорони навколишнього природного середовища, охорони біотичного і ландшафтного різноманіття. Відповідальність за порушення природоохоронного законодавства.

Тема 3. Природно-заповідний фонд України. Структура природно-заповідного фонду України. Функціональна класифікація об'єктів ПЗФ. Категорії та завдання об'єктів різних категорій.

Тема 4. Класифікація об'єктів охорони довкілля. Категорально-функціональна структура ПЗФ України. Характеристика категорій. Функціональне зонування об'єктів ПЗФ. Режим збереження екосистем.

Тема 5. Смарагдова мережа. Поняття про Смарагдову мережу, її завдання, значення і структура. Бернська конвенція. Резолюції 4 та 6 про охорону природних оселищ та рідкісних і зникаючих видів тварин і рослин. Рослинні угруповання Зеленої книги України. Інструменти роботи зі Смарагдовою мережею та її об'єктами. ПС-технології для визначення об'єктів Смарагдової мережі.

Модуль II. Заповідна справа

Тема 1. Сутність заповідної справи. Історія і етапи розвитку заповідної справи. Науково-методичні принципи організації мережі заповідних об'єктів. Етичні принципи заповідної справи.

Тема 2. Біорізноманіття як основа заповідної справи. Склад і рівні біорізноманіття. Показники біорізноманіття. Агробіорізноманіття. Функції біорізноманіття в контексті заповідної справи. Загрози зменшення біорізноманіття.

Тема 3. Заповідні об'єкти. Критерії та категорії заповідання. Система принципів і підходів при формуванні мережі заповідних об'єктів і територій. Система цінностей для заповідних об'єктів.

Тема 4. Менеджмент заповідних територій. Концепція сталого розвитку в контексті охорони природи. Наукове обґрунтування менеджменту ПЗФ. Структура менеджмент-плану біотопу. Структура менеджмент-плану водно-болотного угіддя. Державне і громадське управління заповідними територіями.

Тема 5. Природокористування у межах заповідних територій. Екологічна паспортизація заповідних територій. Планована діяльність поблизу або в межах заповідних територій. Стале природокористування.

Тема 6. Просвітницька діяльність у об'єктах ПЗФ. Екологічне просвітництво в межах об'єктів ПЗФ. Інформаційні природоохоронні кампанії. Екологічні дати. Екологічні стежки.

IV. Засоби діагностики успішності навчання.

З метою оцінювання результатів навчальних досягнень студента робочою програмою передбачено поточний контроль знань.

Основними формами поточного контролю є:

- вхідний контроль (з метою визначення рівня знань студентів, набутих на попередньому етапі підготовки)
- контроль на аудиторних заняттях (усне або письмове опитування) та вчасне і правильне виконання лабораторної роботи.
- контроль самостійної роботи
- модульний контроль у вигляді письмових завдань.

V. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Форма підсумкового контролю успішності навчання екзамен.

Підсумкова атестація з навчальної дисципліни проводиться у формі заліку. За результатами роботи на практичних заняттях, виконанням завдань для самостійної роботи студент отримує певну кількість балів. Підсумковий семестровий контроль у формі заліку виставляється за результатами поточної успішності.

Поточна успішність в дисципліні оцінюється від 0 до 60 балів, екзамен - 40.

Якщо за результатом поточного контролю студент набрав від 0 до 34 балів, він повинен пройти повторне вивчення навчальної дисципліни відповідно до порядку визначеного в університеті, від 35 до 59 балів – допущений до іспиту, від 1 до 40 і більше балів – може отримати на іспиті відповідно до шкали ЄКТС.

VI. Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні

1. Заповідна справа: навч. посібник / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. – 640 с.
2. Бойчук Ю.Д. Екологія і охорона навколишнього середовища : навчальний посібник / Ю.Д. Бойчук Е.М. Солошенко, О.В. Бугай. - 4-е видання, доповнене і виправлене. - Суми : Університетська книга, 2018. - 315 с.
3. Вініченко Т. С. Рослини України під охороною Бернської конвенції. Київ : Хімджест, 2006. 176 с.

Допоміжні

1. Залучення громадськості та науковців до проектування мережі Емеральд (Смарагдової мережі) в Україні. Полянська К. В., Борисенко К. А., Павлачик П. (Pawel Pawlaczyk) та ін. / під ред. д.б.н. А. Куземко. Київ : 2017. 304 с.
2. Оселищна концепція збереження біорізноманіття: базові документи Європейського Союзу / Ред. О.О. Кагало, Б.Г. Проць. Львів : ЗУКЦ, 2012. 278 с.
3. Тлумачний посібник оселищ Резолюції №4 Бернської конвенції, що знаходяться під загрозою і потребують спеціальних заходів охорони. Третій проект версії 2015 року. Адаптований неофіційний переклад з англійської / укладачі: А.Куземко, С. Садогурська, К. Борисенко, О. Василюка. Київ , 2017. 124 с.

Інформаційні ресурси

1. Конституція України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про охорону навколишнього середовища . Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991, № 41 Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
3. Концепція екологічної освіти в Україні, затверджена Міністерством освіти і науки України №13/6-19 від 20.12.2001 р. – Режим доступу: <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-148B3B2021C2C/list-B407A47B26>
4. Сайт Міністерство охорони довкілля та природних ресурсів України. – Режим доступу: <https://mepr.gov.ua/>